

verschillende nationaliteiten onder hen te schiften en alle krijgsgevangenen een duidelijke status te geven: zij zouden als Japanse militairen van de laagste rang worden beschouwd; als zodanig zouden zij tractement ontvangen en zouden de officieren onder hen de distinctieven, welke hun veelal afgenomen waren, weer mogen aanbrengen, maar daar zou tegenover staan dat zij hard zouden moeten werken en dat zij een plechtige verklaring van gehoorzaamheid zouden moeten afleggen. Op 15 augustus gingen instructies terzake uit; er werd vervolgens een reglement voorbereid waarin dit alles nader was aangegeven – het werd augustus '43 eer dit reglement van kracht werd verklaard.

Inmiddels was in de laatste maanden van '42 tot Tokio doorgedrongen dat in het *Nanjo*-gebied talrijke krijgsgevangenen waren gestorven – generaal Moerakami deed in december '42 een bevel uitgaan naar alle legercommandanten dat de krijgsgevangenen beter moesten worden behandeld. In de *Nanjo* had dit bevel geen enkel effect: iets van feitelijke zeggenschap had Moerakami's bureau louter in Japan, Korea, Mandsjoe-rijke, Formosa en bezet China, maar op hetgeen zich in het *Nanjo*-gebied afspeelde, kreeg het geen enkele greep; dat was, aldus het Grote Hoofdkwartier, een oorlogszone, daar mochten geen buitenstaanders worden toegelaten (ook geen vertegenwoordigers van beschermende mogendheden, evenmin vertegenwoordigers van het Internationale Rode Kruis) en daar moest men de verantwoordelijke hoogste commandanten niet lastig vallen.

Die hoogste commandanten hadden van hun kant geen enkele behoefte om Tokio tijdig in te lichten. Elke commandant van een krijgsgevangenenkamp diende eens per maand een rapport op te stellen en placht daar ook veel tijd aan te besteden; op Java belandden die rapporten bij het hoofdkwartier van het Zestiende Leger. Dat hoofdkwartier zond ze door naar Singapore. Daar werden ze eens in de zes maanden gebundeld ten behoeve van het hoofdkwartier van generaal Teraoetsji en deze liet ze dan naar Tokio opzenden. Tussen het opstellen van de rapporten en hun ontvangst bij generaal Moerakami's bureau kon gemakkelijk een vol jaar liggen. Alleen lijsten met namen van krijgsgevangenen werden sneller doorgegeven – wij komen er nog op terug.

Wat het door Tokio voorgeschreven beleid betreft, willen wij tenslotte nog twee punten vermelden. Het eerste is dat het voor krijgsgevangenen vastgestelde rantsoen van 420 gram rijst per dag (bij zwaar werk: 640 gram) in juli '44 verlaagd werd tot 390 gram (bij zwaar werk: 610 gram) en daarbij tekenen wij aan dat geen krijgsgevangene ooit het officieel voorgeschreven rijstrantsoen heeft ontvangen. Het tweede punt is dat in